

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2017/180
Karar Sayısı : 2018/109
Karar Tarihi : 6/12/2018
R.G. Tarih – Sayı : 23/1/2019 - 30664

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 125 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 19/10/2017 tarihli ve 7039 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. 6. maddesiyle 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 22. maddesinin (2) numaralı fıkrasına "...dış temsilciliklere..." ibaresinden sonra gelmek üzere eklenen "...il ve ilçe müftülüklerine..." ibaresinin,

B. 11. maddesiyle değiştirilen 5490 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...kimlik verilerini..." ibaresinin,

Anayasa'nın 2., 10., 13., 20., 24., 90. ve 136. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. 7039 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle eklenen ibarenin de bulunduğu 5490 sayılı Kanun'un 22. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Evlendirme yetkisi

MADDE 22- ...

(2) Evlendirme memuru; belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtardır. Bakanlık, il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine ve dış temsilciliklere, il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebilir. Eşlerden birinin yabancı olması halinde evlendirmeye, (...) belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri yetkilidir."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman

Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRÇÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 4/1/2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine; yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Fatih ŞAHİN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu Kanun hükümleri, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Kanun'un 6. Maddesiyle 5490 Sayılı Kanun'un 22. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasına "...dış temsilciliklere..." İbaresinden Sonra Gelmek Üzere Eklenen "...il ve ilçe müftülüklerine..." İbaresinin İncelenmesi

1. Kuralın Anlam ve Kapsamı

3. 5490 sayılı Kanun'un 22. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, İçişleri Bakanlığının evlendirme işlemlerinin nüfus ve vatandaşlık hizmetlerinin bütünlüğü içinde yürütülmesi için gereken her türlü tedbiri alıp uygulayacağı belirtilmiştir. Maddenin (2) numaralı fıkrasında; evlendirme memurunun belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde ise muhtar olduğu ifade edildikten sonra Bakanlığın il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine ve dış temsilciliklere, il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebileceği hükmüne yer verilmiştir. Aynı fıkarda eşlerden birinin yabancı olması hâlinde evlendirmeye belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürlüklerinin yetkili olduğu da hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural, anılan maddenin (2) numaralı fıkrasında yer alan "...il ve ilçe müftülüklerine..." ibaresidir.

4. Evlilik hukuku 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nda düzenlenmiştir. Kanun'un 124. ve 125. maddelerinde evlenme ehliyetine ilişkin koşullar, 129 ila 133. maddelerinde de evlenmeye engel durumlar düzenlenmiştir. Diğer taraftan evlilik, şekle tabi bir hukuki işlem olduğu için Kanun'da evlenme ehliyeti ve engellerinin yanı sıra evlenme başvurusu ve törenine ilişkin olarak da ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir.

5. Anılan Kanun'un 134. maddesinde, evlenecek erkek ve kadının, içlerinden birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte başvurusu öngörülmüş; 135. maddesinde, başvurunun yazılı veya sözlü olarak yapılabileceği belirtilmiş; 136. maddesinde de erkek ve kadından her birinin nüfus cüzdanı ve nüfus

kayıt örneğini, önceki evliliği sona ermiş ise buna ilişkin belgeyi, küçük veya kısıtlı ise ayrıca yasal temsilcisinin imzası onaylanmış yazılı izin belgesini ve evlenmeye engel hastalığının bulunmadığını gösteren sağlık raporunu evlendirme memurluğuna vermek zorunda olduğu hüküm altına alınmıştır.

6. Kanun'un 137. ve 139. maddelerinde; evlilik başvurusunun usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını veya evleneceklerden her birinin evliliğin maddi şartlarına sahip olup olmadığını incelemek suretiyle taraflara evlenme izni verme yetki ve görevi evlendirme memuruna verilmiştir. Kanun'un 141. maddesinde, evlendirme töreninin evlendirme dairesinde veya tarafların istemi üzerine evlendirme memurunun uygun bulacağı diğer bir yerde evlendirme memurunun ve ayırt etme gücüne sahip ergin iki tanığın önünde açık olarak yapılacağı belirtilmiştir. Kanun'un 142. maddesinde de evleneceklerden her birine evlendirme memurunca sorulan birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerine dair soruya taraflarca olumlu sözlü cevap verilmesiyle evlenmenin gerçekleşeceği hüküm altına alınmıştır. Kanun'un 143. maddesinin ikinci fıkrasında ise aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreninin yapılamayacağı ifade edilmiştir.

7. 4721 sayılı Kanun'da evlendirme işlemleri sıkı şekil şartlarına tabi tutulmuş, bu şekil şartlarının denetiminde ve evlenme töreninin gerçekleştirilmesinde evlendirme memuru yetkili ve görevli kılınmıştır. Evlendirme memurluğu görevini ifa edecek görevliler ise 4721 sayılı Kanun ile 5490 sayılı Kanun'da belirlenmiştir.

8. 4721 sayılı Kanun'un 134. ve 5490 sayılı Kanun'un 22. maddelerine göre evlendirme memuru kural olarak belediye başkanı veya görevlendireceği memur ile muhtarlardır. Ancak İçişleri Bakanlığı dava konusu kural uyarınca il ve ilçe müftülüklerine de evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebilecektir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

9. Dava dilekçesinde özetle; tamamen İslam dinine ait dinî hizmetleri yürütmekle görevli olan müftülüklere evlendirme memurluğu yetkisi verilmesinin evlenme törenine dinî bir nitelik kazandırdığı, sadece bir inanç grubu için evlenme törenine dinî nitelik tanınmasının bireylerin inanç özgürlüğünü güvence altına alan ve devletin tüm inanç grupları karşısında tarafsız olmasını gerektiren laiklik ilkesine aykırı olduğu, toplumdaki diğer inanç gruplarına böyle bir imkân tanınmamasının din ve vicdan özgürlüğü bakımından ayrımcılık oluşturduğu, Lozan Anlaşması'nın 43. maddesinde Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk vatandaşlarının inançlarına aykırı ya da dinsel ayinlerini bozucu herhangi bir işlem yapmaya zorlanamayacakları güvence altına alınmasına rağmen müftülüklerde nikâh kıydırmak istemeyenler yönünden yeterli güvenceler getirilmeyerek bireylerin din ve vicdan özgürlüklerine ölçüsüz şekilde müdahale edildiği, yapılan düzenlemenin bireylerin toplum ya da aile baskısı dolayısıyla nikâhlarını müftülüklerde kıydırmak gibi bir zorunluluk hissetmelerine sebebiyet verdiği, nikâhını müftüye kıydıranlar ve

belediye memuruna kıydıranlar şeklinde toplumun yeni bir ayrışma noktasıyla karşı karşıya bırakıldığı, müftülöklere nikâh kıyma yetkisi verilmesinin Anayasa'nın 174. maddesinde Anayasa'ya aykırılığı ileri sürölemeyecek inkılap kanunları arasında sayılan *evlenme töreninin evlendirme memuru önünde yapılacağı* hükmüyle bağdaşmadığı, Anayasa'nın 136. maddesinde genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığının özel kanununda gösterilen görevleri yerine getireceği öngörölmesine karşın dava konusu kuralla müftülöklere özel kanununda gösterilmeyen bir görev verildiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 10., 24., 90. ve 136. maddelerine aykırı olduğu ileri sürölmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

10. Anayasa'nın 24. maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında *“Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir./14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir./Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.”* denilmek suretiyle din ve vicdan özgürlüğü güvence altına alınmıştır.

11. Anılan maddenin son fıkrasında ise *“Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.”* hükmüne yer verilmiştir. Böylece Anayasa koyucu din ve vicdan özgürlüğünü güvence altına almakla birlikte dinin veya din duygularının yahut dince kutsal sayılan şeylerin siyasal çıkar ya da nüfuz sağlamak amacıyla kullanılmasını men etmiştir.

12. Din ve vicdan özgürlüğü; herkesin din veya inancını açığa vurmasını, bunları değiştirmesini, kişilerin diledikleri inanç ve kanıya sahip olmalarını veya olmamalarını güvenceye almaktadır. Bu bağlamda Anayasa'nın 24. maddesiyle; kişinin herhangi bir inanca sahip olması veya olmaması, inancını serbestçe değiştirebilmesi, inancını açıklamaya zorlanamaması, bunlardan dolayı kınanamaması ve baskı altına alınamaması güvence altına alınarak din özgürlüğünün içsel alanı; aynı şekilde öğretim, uygulama, tek başına veya topluca ibadet ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açığa vurma hakkı ile de din özgürlüğünün dışsal alanı tanınıp koruma altına alınmıştır.

13. Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 13., 14., 68., 81., 103., 136. ve 174. maddelerinde yer alan laiklik ilkesi ise devletin dinî inançlar karşısındaki konumunu belirleyen siyasal bir ilke olarak düzenlenmiştir. Laiklik, dini sadece bireyin iç dünyasına hapsedmemekte; onu bireysel ve kolektif kimliğin önemli bir unsuru olarak görmekte, toplumsal görünürlüğüne imkân tanımaktadır. Laik bir siyasal sistemde, dinî konulardaki bireysel tercihler ve bunların şekillendirdiği yaşam

tarzları devletin müdahalesi dışında ancak koruması altındadır. Bu anlamda laiklik ilkesi, din ve vicdan özgürlüğünün güvencesidir. Öte yandan devlet, bireylerin din ve vicdan özgürlüklerini diğer bireylerin müdahalelerine karşı da korumak zorundadır. Demokratik ve laik devletin temel amaçlarından biri, toplumsal çeşitliliği koruyarak bireylerin ve toplulukların sahip oldukları inançlarıyla barış içinde bir arada yaşayabilecekleri bir hukuksal ve siyasal düzeni tesis etmektir.

14. Farklı dinî inançlara sahip olanlar ile herhangi bir dinî inanca sahip olmayanlar laik devletin koruması altındadır. Nitekim Anayasa'nın 2. maddesinin gerekçesinde yapılan tanıma göre *“Hiçbir zaman dinsizlik anlamına gelmeyen laiklik, her ferdin istediği inanca, mezhebe sahip olabilmesi, ibadetini yapabilmesi ve dini inançlarından dolayı diğer vatandaşlardan farklı bir muameleye tabi kılınmaması anlamına gelir.”* Devlet, din ve vicdan özgürlüğünün gerçekleştirilebileceği ortamı hazırlamak için gerekli önlemleri almak zorundadır.

15. Bu anlamda laiklik, devlete negatif ve pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Negatif yükümlülük, bireylerin din özgürlüğüne zorunlu nedenler olmadıkça müdahale edilmemesini gerektirmektedir. Pozitif yükümlülük ise devletin din özgürlüğünün önündeki engelleri kaldırması, kişilerin inandıkları gibi yaşayabileceği uygun bir ortamı ve bunun için gerekli imkânları sağlaması ödevini beraberinde getirmektedir. Laikliğin devlete yüklediği pozitif yükümlülüğün kaynağı, Anayasa'nın 24. maddesinin yanı sıra 5. maddesidir. Anayasa'nın 5. maddesine göre devletin temel amaç ve görevlerinden biri kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

16. Laik devlet, dinler karşısında tarafsız olmakla birlikte toplumun dinî ihtiyaçlarının karşılanması konusunda kayıtsız değildir. Laiklik ilkesi, doğup geliştiği Batı'da dinin toplumsal ve kamusal alandan tamamen dışlanması sonucunu doğurmamış; dinî ihtiyaçların karşılanmasına yönelik devlet politikalarını beraberinde getirmiştir. Nitekim Anayasa'da, resmî bir dine yer verilmemekle birlikte genel idare içinde bir kamu kuruluşu olarak Diyanet İşleri Başkanlığının kurulması öngörülmüştür.

17. Anayasa'nın 136. maddesinde, Diyanet İşleri Başkanlığının laiklik ilkesi doğrultusunda bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek özel kanununda gösterilen görevleri yerine getireceği hüküm altına alınmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı; Anayasa'nın atıfta bulunduğu özel kanunu olan 22/6/1965 tarihli ve 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 1. maddesi uyarınca İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek amacıyla kurulmuştur. Dava konusu kuralla evlendirme memurluğu yetkisi verilen il ve ilçe müftülükleri ise Başkanlığın taşra teşkilatını oluşturmaktadır.

18. Evlendirme memurları, mevzuatta belirlenen usul ve esaslar dâhilinde evlendirme işlemlerini yapma yetkisi ve görevi verilen kişilerdir. 5490 sayılı Kanun'un 22. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, evlendirme memurunun belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde ise muhtar olduğu; İçişleri Bakanlığının il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine ve dış temsilciliklere evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebileceği hüküm altına alınmakta iken dava konusu kuralla Diyanet İşleri Başkanlığının taşra teşkilatı olan il ve ilçe müftülüklerine de evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verilebilmesine imkân tanınmıştır. Kuralın yer aldığı 7039 sayılı Kanun'un genel gerekçesinde, vatandaşların evlendirme işlemlerini kolaylaştırmak, daha kolay ve hızlı bir şekilde hizmet almalarını sağlamak amacıyla il ve ilçe müftülüklerine de evlendirme memurluğu yetkisinin verildiği ifade edilmiştir.

19. Evlenmenin maddi ve şekli şartları ile evlilik işlemlerinde uyulması gereken usul ve esaslar Türk Medenî Kanunu'nda düzenlenmiştir. Dolayısıyla kişiler bakımından hukuki sonuç doğuran resmî evlilik işlemleri anılan Kanun hükümlerine göre gerçekleştirilmektedir. Kanun'un 143. maddesinin birinci fıkrasında, evlenme töreni biter bitmez evlendirme memurunun eşlere bir aile cüzdanı vereceği belirtilmiş; ikinci fıkrasında da aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreninin yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Anılan kural Anayasa'nın 174. maddesinde Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyeti'nin laiklik niteliğini koruma amacı güden *inkılap kanunları* arasında sayılmıştır. Böylece evlilik işlemlerinin evlendirme memuru tarafından gerçekleştirilmesi, dinî törenin ise resmî evlilik işlemlerinden sonra yapılması öngörülmüştür.

20. Dava konusu kuralla müftülüklere verilen evlendirme memurluğu yetkisi, resmî evlilik işlemlerinin gerçekleştirilmesine yöneliktir. Müftülük görevlileri resmî evlilik işlemlerini Türk Medenî Kanunu'nun "*Evlilik Hukuku*" başlıklı kısmında belirlenen usul ve esaslara göre gerçekleştirmekle yükümlüdür. Bir başka deyişle il ve ilçe müftülükleri de kendilerine evlenme talebiyle başvuran kişilerin evlilik işlemlerini belediyeler, muhtarlıklar, nüfus müdürlükleri ve dış temsilcilikler gibi Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre gerçekleştirecektir. Evlilik işlemlerinin gerçekleştirilmesi bakımından müftülükler ile diğer evlendirme memurları arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır.

21. Anayasa Mahkemesinin 21/10/1971 tarihli ve E.1970/53, K.1971/76 sayılı kararında belirtildiği üzere Diyanet İşleri Başkanlığı, dinî bir teşkilat değil Anayasa'nın 136. maddesinde ifade edildiği gibi genel idare içinde yer almış bir kamu kuruluşudur. Başkanlık bünyesinde görev yapan personel de kamu görevlisi olup 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabidir. Bu açıdan bakıldığında il ve ilçe müftülüklerinde görev yapan personel, diğer evlendirme memurlarından farklı bir statüde değildir.

22. Yapılan açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde dava konusu kuralın evlilik işlemlerini gerçekleştirecek mercinin belirlenmesine yönelik olduğu ve Türk Medenî Kanunu'nda düzenlenen evlilik hukuku hükümlerinde herhangi bir değişiklik öngörmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla anayasal bir kurum olan ve genel idare içinde faaliyette bulunan Diyanet İşleri Başkanlığının taşra teşkilatı olan il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi verilmesinin resmî evlilik işlemlerine dinî bir nitelik kazandırması söz konusu değildir. Bu itibarla kuralda Anayasa'nın 24. maddesinin son fıkrasında yer alan "*Devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzeninin kısmen de olsa, din kurallarına dayandırılmayacağı*" hükmüne aykırı bir husus bulunmamaktadır.

23. Türk Medenî Kanunu'nun 143. maddesinde ifade edilen "*evlenmenin dinî töreni*" ise toplumun büyük bir çoğunluğu tarafından resmî evlilik işlemleri gerçekleştirildikten sonra ayrıca yapılmaktadır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesinin 22 No.lu genel görüşünde "*Dini veya inancı dışa vurma özgürlüğü, 'gerek alenen gerekse özel alanda bireysel olarak veya topluluk halinde' kullanılabilir. Dini veya inancı dışa vurma özgürlüğü, ibadet, dinsel ritüellerin yerine getirilmesi, uygulama ve öğretme gibi çok geniş bir davranış yelpazesini kapsar. İbadet kavramı, bir inancın doğrudan ifade edilmesini sağlayan törensel ve ayinsel eylemleri kapsadığı gibi, bu uygulamalara özgü olan ibadet yerlerinin inşası, ayinsel ifade/duaların ve nesnelere kullanılması, sembollerin sergilenmesi ve bayram ya da dinlenme günlerine uyulmasını da kapsar.*" ifadelerine yer verilmiştir. Bu kapsamda evlenmenin dinî töreni sadece İslam dini mensupları için değil belli bir inanca sahip tüm bireyler açısından din ve vicdan özgürlüğünün bir yansımasıdır.

24. Türk Medenî Kanunu'nun 143. maddesinin ikinci fıkrasında da resmî evlilik işlemlerinin gerçekleştirilmesi şartıyla bireylerin evlenmenin dinî törenini yapmaları güvence altına alınmıştır. Anılan fıkrada özellikle *dinî tören* terimine yer verilerek sadece belli bir inanç grubuna değil farklı inanç gruplarına mensup bireylere de bu Kanun hükümlerine göre evlilik işlemleri tamamlandıktan sonra kendi dinî inançlarına göre tören düzenleme imkânı tanınmıştır.

25. Dava konusu kuralla İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek amacıyla faaliyette bulunan Diyanet İşleri Başkanlığının taşra teşkilatı olan müftülüklere evlendirme memurluğu yetkisi verilerek toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan İslam dinine mensup bireylerin resmî evlilik işlemleri gerçekleştikten sonra aynı ortamda evlenmenin dinî törenini de yaptırılmalarına imkân tanındığı görülmektedir. Böylece evlendirme memurluğu yetkisi verilen müftülük görevlileri, Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre resmî evlilik işlemlerini gerçekleştirdikten sonra tarafların talebine göre aynı ortamda evlenmenin dinî törenine de iştirak edebilecektir. Bu yönüyle kuralın İslam dinine mensup bireylerin din ve vicdan özgürlüğü kapsamında olan evlenmenin dinî töreninin yapılmasını kolaylaştırmaya yönelik bir düzenleme olduğu anlaşılmaktadır.

26. Anayasa'da ifadesini bulan laiklik ilkesi bir yandan dinin devletin esaslarını belirlemesini engellemekte, diğer yandan da dinî hizmetlerin devlet eliyle verilmesine imkân tanımaktadır. Bu açıdan bakıldığında il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi verilmesi, resmî evlilik işlemlerinde herhangi bir değişiklik öngörmediğinden hukuk düzeninin din kurallarına dayandırılmasına sebebiyet vermediği gibi evlenmenin dinî töreninin yapılmasını kolaylaştırmak suretiyle bireylerin din ve vicdan özgürlüğünü koruyucu bir işlev de görmektedir.

27. Diğer taraftan 5490 sayılı Kanun'un 22. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, evlendirme işlemlerini gerçekleştirecek evlendirme memurunun belirlenmesi bakımından bireylere seçenek tanınmakta olup evlilik işlemlerinin sadece müftülüklerde yapılması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Dolayısıyla kural, İslam dini dışındaki inanç sahipleri veya İslam dini inancına sahip olmakla birlikte müftülüklerde evlilik işlemlerini yaptırmak istemeyenler yönünden zorlayıcı bir hüküm içermemektedir.

28. Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre gerçekleştirilen resmî evlilik işlemleri herhangi bir dinî unsur veya ritüel barındırmadığından kişilerin evlilik işlemlerinin herhangi bir aşamasında dinî inanç ve kanaatlerini açıklamalarını gerektiren bir durum da bulunmamaktadır. Evlendirme memurlarının evlilik talebiyle başvuruda bulunan çiftlerin inançlarını sorgulama yetkisi yoktur. Bu itibarla kuralın bireylerin dinî inanç ve kanaatlerini açıklama yönünde bir baskı oluşturduğu da söylenemez.

29. Anayasa'nın 136. maddesinde Diyanet İşleri Başkanlığının özel kanununda gösterilen görevleri yerine getireceğinin ifade edilmesi, özel kanunu dışında başka bir kanunla Diyanet İşleri Başkanlığına görev verilmesine engel değildir. Dolayısıyla 5490 sayılı Kanun'la il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verilmesinin Anayasa'nın 136. maddesini ihlal eden bir yönü bulunmamaktadır.

30. Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilen kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

31. Toplumu oluşturan bireylerin din ve vicdan özgürlüğü alanındaki yaygın ve müşterek ihtiyaçlarının karşılanmasını kolaylaştıran tedbir ve uygulamalar eşitlik ilkesine aykırı olarak görülemez. Bu bağlamda toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan İslam dinine mensup bireylerin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili

işleri yürütmek amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuş ve Başkanlığa anayasal bir statü tanınmıştır. Dava konusu kural, İslam dinine mensup bireyler tarafından din ve vicdan özgürlüğü kapsamında bir ihtiyaç olarak görülen dinî törenin yapılmasını kolaylaştırmaya yönelik bir düzenleme niteliğindedir.

32. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de objektif ve gerekli olduğu takdirde çoğunluk dininin mensuplarına farklı muamelenin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırılık teşkil etmeyeceğini kabul etmektedir. Mahkemenin Büyük Dairesi, *Lautsi/İtalya* davasında Hristiyanlığın sembollerinden olan çarmıha gerilmiş İsa figürünün sınıflarda asılı olmasının çoğunluk dini olan Hristiyanlığın okul ortamında baskın bir görünürlüğe sahip olması anlamına geldiğini kabul etmiştir. Ancak Mahkeme bu durumun tek başına çoğulculuk ilkelerinden uzaklaşma ve ideoloji aşılama anlamına gelmediği sonucuna ulaşmıştır (B. No: 30814/06, 18/3/2011, §§ 71,76).

33. Dava konusu kural İslam dini dışındaki inanç sahipleri aleyhine bir düzenleme getirmemektedir. Kanun'da evlilik işlemlerini gerçekleştirecek evlendirme memuru konusunda bireylere seçenek tanınmakta olup gayrimüslim azınlıklar da dâhil olmak üzere toplumdaki herhangi bir inanç grubu yönünden evlilik işlemlerinin müftülüklerde yaptırılması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Kuralla müftülüklere verilen evlendirme memurluğu yetkisi, Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre gerçekleştirilen resmî evlilik işlemlerine yönelik olup medeni nikâh esaslarında herhangi bir değişiklik öngörülmemektedir. Evliliğin hukuki sonuç doğurabilmesi için Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre resmî evlilik işlemlerinin gerçekleştirilmesi zorunlu olup bu konuda herhangi bir dinî gruba ayrıcalık tanınmamaktadır. Diğer taraftan anılan Kanun'un 143. maddesinde ayırım gözetmeksizin bireylere, resmî evlilik işlemleri gerçekleştikten sonra kendi inançlarına göre dinî tören yapma imkânı da sağlanmıştır. Dolayısıyla gerek resmî evlilik işlemleri gerekse de evlenmenin dinî töreni bakımından farklı inanç grupları arasında herhangi bir ayrımcılık yapılması söz konusu değildir.

34. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2., 10., 24. ve 136. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Recep KÖMÜRCÜ ile Rıdvan GÜLEÇ bu görüşe farklı gerekçeyle katılmışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 90. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

FARKLI GEREKÇE

1. Dava konusu kural olan "...il ve ilçe müftülüklerine..." ibaresinin Anayasaya aykırı olmadığına Mahkememiz tarafından oybirliğiyle karar verilmiştir. Kural, evlilik işlemlerini gerçekleştirecek yetkililerin belirlenmesine düzenleyerek, il ve ilçe müftülüklerine de evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verilebilmesine

imkân tanımaktadır. Kuralla, resmî evlilik işlemlerini içeren Medeni Kanun hükümlerinde herhangi bir değişiklik getirilmemektedir.

2. Kuralın da yer aldığı 7039 sayılı Kanun'un genel gerekçesinde, vatandaşların evlendirme işlemlerini kolaylaştırmak ve daha kolay ve hızlı bir şekilde hizmet almalarını sağlamak amacıyla il ve ilçe müftülüklerine de evlendirme memurluğu yetkisinin verildiği ifade edilmiştir. Dava konusu kuralın gerekçesinde de evlendirme memurları arasına il ve ilçe müftülüklerinin eklendiği belirtilmiştir. Müftülük görevlileri 657 sayılı Devlet Memurlarına tabi kamu görevlisi olup, diğer evlendirme memurlarıyla aynı konumda bulunmaktadır.

3. İptali talep edilen kural, 4721 sayılı Kanun'un 143. maddesinde “*evlenmenin dini töreni*” olarak ifade edilen ve toplumun büyük bir çoğunluğunu meydana getiren İslam inancına sahip bireylerin önemli bir bölümünce de yerine getirilen uygulamayı kolaylaştırarak resmi evlendirme ile evlenmenin dini törenini birbirine bağlayan bir çeşit köprü olarak yorumlanmamalıdır. Kural, laiklik ilkesinin ve din ve vicdan özgürlüğünün devlete yüklediği pozitif yükümlülükler bağlamında değerlendirilmemelidir. Zira kural, evlenmenin dini töreninden ziyade kanunun genel gerekçesinde de vurgulandığı gibi resmi evlendirme işlemlerini kolaylaştırma amacını taşımaktadır.

4. Burada din hizmetleri sınıfında görev yapan kamu görevlilerine dini bir özellik ve işlev taşımayan bir görev verilmiştir. Müftülüklere böyle bir yetki verilmesi yasa koyucunun takdir yetkisi içindedir.

5. Yukarıda belirtilen gerekçeyle Mahkeme kararına katılmaktayız.

Başkanvekili	Üye	Üye
Engin YILDIRIM	Serdar ÖZGÜLDÜR	Serruh KALELİ
Üye	Üye	
Recep KÖMÜRCÜ	Rıdvan GÜLEÇ	